

Türkiye'de terazinin bir kefesi boş

Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce dizisi 'Sol'la devam ediyor. Dizinin editörü Murat Gültekingil: 'Sol yeni bir hamle yapacaksa geçmişin hatalarını tekrarlamayıp olumlu yanlarını öne çıkartmalıdır'

29/06/2007

CAHİT KENTLİ

Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce dizisi Sol cildiyle sürüyor. Bu oldukça hacimli ciltte sol düşüncenin Osmanlı-Türkiye tarihi içindeki serüveni, sol/sosyalist düşüncenin uluslararası gündemleri ve tartışmalarıyla ilişkisi; diğer siyasal düşünce akımları ile alışverişi, onlardan etkilenmesinin, onları etkilemesinin sınırları inceleniyor. Sosyal demokrasiden komünizme uzanan yelpazede, sol ideolojinin Türkiye'deki patikaları, eylemlilikleriyle etkileşimi içinde takip ediliyor. Bu geniş yelpaze içinde, sol ideolojinin biçimlenmesine katkıda bulunan hareketlerin, dergilerin, kişilerin eleştirel portreleri çiziliyor. Sol'un editörlüğünü yapan Murat Gültekingil ile kitabı konuştuk...

Sol, Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce serisinin en kalın cildi oldu. Bu durum, sol düşüncenin diğer düşünce akımlarına göre daha kapsamlı ve belirleyici olduğunu mu gösteriyor?

Daha ziyade çeşitliliğini gösteriyor. Türkiye'de sol akımların, takip etmekte zorlanılabilecek şekilde dallanmış budaklanmış bir yapısı var. Hiçbir siyasi düşüncede görülmeyecek sayıda birbirinden ayrılmış hareket, parti, akım var ve her birinin kendisini ifade ettiği, ayrıştığı bir siyasi hattı mevcut. Tabii bunların herbirinin ayrı bir düşünce bütünlüğünü temsil ettiğini söylemek zor. Bizim bu ciltte yaptığımız, bu çeşitliliğin ortak ve ayırt edici noktalarını bulabilme çabasıdır. Daha sonra da bu ana düşüncelerin sol ve memleket siyasi iklimi açısından nasıl anlamlandırabileceğini araştırmaktır.

Çerçeveyi çizerken 'sol'un sınırlarını nasıl çizdiniz?

Kendine, sosyal demokrat diyen solun daha solunda yer alan düşünce akımlarını esas aldık. Kendine Marksist diyen akımlar. Burada iki defa 'kendine... diyen' kelimesini kullanmak zorunda kaldım çünkü buradaki sosyal demokrat kelimesi de Marksist kelimesi de kendi

içinde problemlidir. Her şeyden önce Türkiye'de kendine sosyal demokrat diyen parti veya akımların evrensel sosyal demokrasi ile hiçbir alakası olmayan devletçi ve milliyetçi akımlar olduğunu düşünüyorum. Dünyada bütün sol/sosyalist akımlar sosyal demokrasi ile fikir tartışması/alış verişi/ayrışması üzerinden kendilerini ifade hatta inşa ederler. Türkiye'de terazinin bir kefesinin boş olması, sol düşünceye (sanılanın tersine) negatif etki yapmıştır.

Öte yandan kendine Marksist diyen akımların büyük çoğunluğu da (Murat Belge'nin bu ciltteki yazısında da belirttiği gibi) Marksizmi Lenin, Lenin'i de Stalin vasıtasıyla içselleştirdikleri için ortaya çıkan siyasi düşünce sistemi (sistemleri) epeyce tartışmaya açıktır. Marksist düşüncenin 'Marksistler' arasındaki ele alınış tarzı ise evrensel bir tartışma konusu. Biz bu ciltte, konunun Türkiye'deki tezahürleriyle ilgilendik.

İçeriği, yani yazı başlıklarını, yazarları nasıl saptadınız?

Zaten bütün olarak Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce edisyonunun bir formatı var. Bilgiyi analitik-eleştirel bir çerçevede tartışmaya sunan yazılar olsun istiyoruz. O format içinde dizi editörleri ve cilt editörü (bu durumda Tanıl Bora ve ben) yayın kuruluna danışarak konuları ve başlıkları saptadık. Nasıl başlıklar Türkiye'deki sol birikimin envanterini çıkarmak üzere tasarlandıysa, yazarları da aynı ölçütle, bir büyük birikimi yansıtmaya kaygısıyla belirledik. Ayrıca özellikle akademik alandaki yeni kuşağın birikimini çok önemsiyoruz. Bütün edisyon, yeni bir araştırmacı kuşağın ortaya çıktığını gösterdi. Çok önemli makaleler yazdıklarını, yeni bakış açıları ortaya attıklarını görüyoruz.

Sol düşünce ile eylem arasında belli bir ayırım yaparak esas olarak düşünceyi analiz etmek istediğinizi söylüyorsunuz. Sol düşüncenin belli başlı kırılma dönemleri hangileridir?

Başlıca 1920, 1960 ve 1980 diyebiliriz. 1920'lerin başları solun bağımsız bir akım olarak ortaya çıkmaya başladığı yıllara tekabül eder. Bu yıllar, hem Türkiye'nin hem de yakın coğrafyalarda yer alan ülkelerin büyük altüst oluşlar yaşadığı yıllardır. Yeni yeni filizlenen sol düşünce de bu ortamın etkilerini taşır. Kurtuluş Savaşı'nı yürüten kadro ile sol hareketin filizlendiği kadroların aynı kökenden gelmeleri, Sovyetler Birliği'nin Kemalist rejimi desteklemesi, Sovyetler Birliği Komünist Partisi'nin Doğu Halkları Kurultayı ile ortaya koyduğu (sınıf mücadelesini anti emperyalizmle ikame eden) siyasi hat, yeni filizlenen sol hareketin çıkışına damgasını vurmuş ve etkiler uzun yıllar sol siyasi düşünceyi derinden etkilemiştir.

Bu etkilerin en önemlisi, devletçilik, milliyetçilik ve popülizm gibi sola yabancı olması gereken ideolojik anomalilerin sol içine yerleşmesidir.

1960'dan sonra meydana gelen büyük serpilmede, solun içinde hayat edebileceği büyük bir kitle hareketliliği ile siyasi ortamda meydana gelen nisbi rahatlama sonucu belli başlı sol klasiklerinin çevrilip yayınlanmasının etkili olduğunu düşünüyorum. Bu döneme damgasını vuran düşünsel çabaların genellikle iktidarı ele geçirme stratejileri ile antiemperyalizm üzerinde yoğunlaşmasının ise sol düşüncenin gelişmesini güdükleştirdiğini söyleyebiliriz. 1980 öncesindeki büyük dalgayı takip eden yenilgi ise yalnızca solun etrafındaki kitlelerin onu terk etmesi sonucunu getirmemiş, aynı zamanda düşünsel bir çoraklık da yaratmıştır. Bunun nedenleri ve bu sonucun solun önüne koyduğu imkân ve görevleri içeren yazıları da ciltte bulabilirsiniz.

Türkiye'de sol içindeki düşünsel arayış ve tartışmaların en önemlileri hangileriydi?

Sol düşünce zaten hem kendi içinde hem de dışarıyla yapılan tartışmalarla ilerler. Sonuca giden, yüksek düzeyli fikir tartışmaları her zaman istenen bir şey olmalıdır. Zaten solun dayandığı felsefi temeller de bunu ihtiva eder. Bizim solun tarihindeki anlamlı siyasi tartışmaları daha çok 1960-80 döneminde buluyoruz. Asya Tipi Üretim Tarzı (ATÜT) tartışması daha sonraki etkileri açısından değil ama sorduğu sorular ve tartışma adabı açısından önemlidir. Bununla iç içe gelişen (ve bu tartışmadan sonra da devam eden) Milli Demokratik Devrim/Sosyalist Devrim tartışmalarını da buna katabiliriz. Maalesef daha sonra solun her kompartmanının kendi içine kapanıp diğer sol akımlarla fikri alışverişini kesmesi solun düşünce zenginliği ve kalitesine olumsuz etki yapmıştır.

Bu cildin ne gibi etkiler yaratacağını umuyorsunuz?

Yalnız bu cilt değil bütün edisyonun hedefi bir düşünsel muhasebe çıkarmaktı. Tabii ki bu muhasebe eleştirel bir muhasebedir. 'Sol'la ilgili 8. cildin bunun ötesinde bir işlevi daha olabilir. Solun bugünkü hali için, hele geçmişle kıyaslanınca, dibe vurmuş diyebiliriz. Eğer bu ülkede sol tekrar bir hamle yapacaksa geçmişin hatalarını tekrarlamayıp olumlu yanlarını tekrar öne çıkartmalıdır. Ayrıca eğer yeni bir sol dalga yükselecekse bunun tamamen yeni bir zemin üzerinde olması kaçınılmazdır. Bunun en azından bazı öğelerinin araştırılıp bulunmasında bu gibi çalışmaların faydalı olacağına inanıyorum. Tabii ki solun düşünce

dünyası üzerinde yaratabileceği herhangi bir tartışma, tümüyle düşünce hayatımızı da zenginleştirecektir.

Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce serisi nasıl tamamlanacak?

Bundan sonra bir cilt kaldı, onu da bu yıl sonuna doğru yayımlamayı planlıyoruz. 9. cilt diğerlerinden daha değişik olacak. Bundan önceki ciltlerin herbiri bir düşünce akımı üzerineydi. 9. cilt ise bunların kesişme noktaları ile dönemsel kırılmalar üzerinde yoğunlaşacak. Örneğin 1930 dünya krizi veya 21 Mayıs olayının daha önce incelenen düşünce akımları üzerindeki etkisi, özel bir cilt ayırmadığımız 'sağcılık' meselesi gibi. Ayrıca daha önceki ciltlerde yer bulamamış önemli düşünce insanları, çizgileri 9. ciltte işleneceği gibi, diğer ciltlerde belirli bir düşünce bağlamında incelenmiş olup, şimdi daha genel bir bakış açısından ele alınacak konular da olacak.

http://www.radikal.com.tr/ek_haber.php?ek=ktp&haberno=6524